

Det här andra reportaget

om SFF:s historia kommer att vara praktiskt taget befriat från fallskärmar, hopp, flygplan, fält, klubbar och mer eller mindre entusiastiska och framgångsrika utövare.

Istället får du läsa om de där tråkiga byråkraterna, förbundsgubbarna (några enstaka gummor finns också) och pamparna som enligt så många ägnar alldeles för mycket energi åt att sabotera, bakåtsträva, fördröja och på andra sätt vara i vägen för utvecklingen i största allmänhet.

Fast man kan också uttrycka det så här: utan deras ideella engagemang hade det inte funnits någon sporthoppning alls.

Varken då eller nu eller däremellan.

Hur administrerar man något som ännu inte finns?

Text: Anders Bursell
Foto: Ur privata arkiv om inte annat anges

praktiken om än inte formellt – det skulle dröja till den 28 september – bildades SFF vid en järnvägsövergång i Karlsborg en solig majdag 1955. Hängande över de fällda bommarna står löjtnanten och avgående CI vid FJS Olle

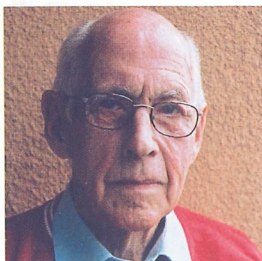
Falkerheim, löjtnanten och efterträdaren Göran Lorichs, samt arméingenjören tillika chefen för FJS tekniska avdelning Harald Åstrand. De betraktar ett inkommande – och slamrande – mjölkttåg från Skövde och är alla i 30-årsåldern. De pratar framtid. De vill kunna hoppa även efter det de avslutat kommenderingen till detta nya fantastiska, fallskärmsjägarskolan. De bestämmer sig: nu kör vi. Vi startar en civil klubb.

(I själva verket hade KSAK redan 1951 fått en förfrågan från FAI om att organisera civil hoppning i Sverige. Det stupade på bristande egenkompetens och på Luftfartsverkets njugga inställning: ”Man tävlar inte med livbojar” sa de, ”nej, men med livbåtar” blev svaret.)

”Vi fick bra stöd av både KSAK och FJS, men eftersom kunskapsnivån var låg var kraven höga”, minns Olle Falkerheim. ”Säkerheten måste gå främst. Ingen

forts. på sida 24 →

Foto: Anders Bursell

Olle Falkerheim är idag en entusiastisk cirkelledare i oljemålning. ”Jag gick ut som 16:e på krigsskolan men sedan ägnade jag all tid åt fallskärms hoppningen” minns han. Man anar bitterhet över uteblivna befordringar. Till höger på tiden det begav sig.

Det är ofrånkomligt att Svenska Fallskärmsklubben är en organisation av fallskärms-hoppare, som ägnar sig åt endast en sak, nämligen att assistera sina medlemmar på ett sådant sätt att sporten inte blir ett äventyr utan en reguljär sport med sådana regler att utövandet av den blir ett nöje och inte en hasard med livet som insats. Det är naturligt att vissa tycker att dessa regler hämmar sporten, men handen på hjärtat – vår statistik talar ett annat språk.

Curt Häkansson (ordf) i ”SFK Nytt” 1963

Du sitter i förbundsstyrelsen 1964, van vid militär ordning och reda, runda gröna fallskärmar och möjligen en och annan C9. Du får besked om att en kalott som den på bilden syns över svenska fält. Vad rekommenderar du? Tillåta? Utreda? Förbjuda?

Fakta: östtysk skärm, benämning PD47-D. Vikt 14,5 kg inklusive linor. Storlek packad 280x365x560 mm. Lägsta hopp höjd (enligt tillverkaren) 250 meter.

*Rätt svar: godkändes icke – för hopp av svenska hoppare i Sverige. Se där den lilla administrativa finessen!
Foto ur Olle Falckerheims samlingar*

Foto Anders Bursell

Sonny Hellberg då och idag.
"Egentligen fattar jag inte nu hur mycket tid vi lade ner, och egentligen ville jag inte sluta, men du vet, familjen. När min dotter undrade om det var pappa som låg död där borta fick det vara nog."

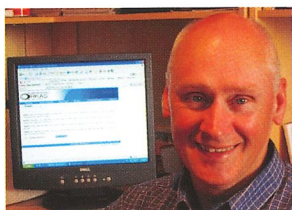

Ordföranden minns I

"Vi skulle åka till Jugoslavien och kolla några riggar och träna på ett militärt hoppfält. Jugoslavien låg bakom järnridån, det var på det kalla krigets tid. Men vafan, sa våra österrikiska värddar ungefär, säg ingenting så går det nog bra. Det gjorde det."
Sonny Hellberg, ordförande 1970-71

NC Åke Almgren då, den 16 juli 1972 som tredje fr v i gänget som gjorde Sveriges första sexmannastjärna. Personerna är från vänster Sven-Erik "Svempa" Nilsson, Jan Pautsch, NC Åke Almgren, Göran Wintzell, Jerry Porsbjerg och Gunnar Tydén.

NC Åke Almgren idag, dryga 30 år senare. "Jag hade nytta av erfarenheter-na från hoppningen i karriären, både själva utövandet och som förbundsbyråkrat", säger han, "men aldrig i ett cv. Tvärtom kostade det mig en tjänst jag sökte. Är du så aktiv har du inte tid med arbetet, menade man då. Kanske med rätta".

Ordföranden minns II

Landets första hang-up (automatelev blir hängande under planet i utdragsremmen) inträffade i Gryttjom cirka 1965. Någon kniv fanns inte i planet. Det var kort om tid.

"Ett nästan genomfört förslag var att jag skulle dra med min öppna bil längs banan i högsta fart – jag minns inte om det var en Porsche eller en M.G. – och låta piloten dumpa eleven i bilen på lägsta fart och en flyhänt medhjälpare som satt bredvid mig med ett raskt snitt kapa linan. Nu löstes det hela genom att hoppmästaren lyckades fila av remmen med askkoppen i planet som ett stenålders skärverktyg."

Hans Ulrik von der Esch, ordförande 1968-70

olycka, inte ens ett tillbud! Då skulle det antagligen bli slut på sporthoppningen."

För att få fram regler bildades ett trimvirat med SFF, FJS och KSAK. Större delen av arbetet med att översätta CIP:s Sporting Code utfördes av KSAK:s generalsekreterare, flyggeneralen (det är många militära titlar på den här tiden) Nils Söderberg. "Han skrev om det mesta." (Söderberg hade förresten gjort det allra första nödhoppet i Sverige den 8 juli 1926.)

Men de första reglerna, sent 50-tal, var alltså i princip en översättning av *civila* franska bestämmelser.

"Fransmännen hade en del underligheter för sig, bland annat tillät de frifall ner till 100 meters höjd", berättar Olle. "När KSAK ville godkänna det avgick vi tre SFF:are (Falkerheim, Stig Lantz, Lori-chs) i protest ur kommittén".

Om du minns avsnittet om rebeller i förra SFS kan vi stillsamt notera att vår förste ordförande Olle Falkerheim bör ha numret R-1. Redan 1955 gjorde han ett manuellt hopp – utan att ha den blekaste aning om hur ett slikt stunt skulle gå till. "Vi måste visa att vi kunde."

Skärmar på avbetalning

1959 köpte SFF tio egna manuella skärmar med selar av Irving på avbetalning – automattriggar fick man låna gratis av FJS. Priset var kronor 16 302:70 plus 6% ränta, samt tio reserver för 800 kronor styck. Siffrorna motsvarar det tiodubbla idag (alltså 250 000 kronor) på säg 100 hoppare inklusive elever, tala om att vilja våga. Det är som om dagens SFF skulle köpa grejer för 7,5 miljoner kronor!. De tio utrustningarna skickades sedan land och rike runt när avdelningarna skulle hoppa. Privatägd utrustning fanns inte.

För att finansiera inköpet och verksamheten sysslade man med uppvisningar. I samtida verksamhetsberättelser nämns inte antalet hopp i klubben – däremot antalet uppvisningar, inklusive inställda. Det var tidvis bra betalt. En över Skarpnäck arvoderades med 10 000 kronor – motsvarar 100 000 idag. Blyga var de då inte...

Vad gäller fält hade den nystartade klubben tur. Flygvapnet ville lägga ner ett 20-tal krigsflygfält, bland annat Ope, Rinkaby och Gryttjom. I samarbete med kommuner och lokala flygklubbar fick SFF utnyttja dem. Då som nu.

Civilisterna tar över

En av de drivande var RI, Stig Einerth. Han lade ner ett mycket stort arbete på den nödvändiga regelsamlingen. Han var influerad av dels militärt tänkande, dels franskt.

"Men många av oss hade bättre kontakter med Österrike, som i sin tur hade

bra relationer med öststaterna där fall-skärmhoppning hade en helt annan status", berättar Sonny Hellberg, senare RI och ordförande. "Dessutom ville vi komma åt amerikansk överskottsmateriel."

"Civilister" som Hellberg (han var, liksom de flesta andra, grundutbildade vid FJS) tyckte utvecklingen gick för långsamt.

"På riksstämman 1964 ställde jag upp i valet till RI mot valberedningens förslag, Einerth. Han var väluppfostrad och röstade inte. Men jag var inte lika blyg, och så vann jag – med en enda rösts övervikt, alltså min egen."

"Vi arbetade med att 'civilisera' verksamheten", säger Hans Ulrik von der Esch, ordförande de sista 60-talsåren. "Vi hade några fördelar: vi var inte så många, vi samarbetade, och vi hade en god sammanhållning."

Under perioden fram till mitten av 70-talet genomgår verksamheten en metamorfos. Ut åker de amerikanska C9 i alla dess varianter, in kommer högprestandaskärmar (näja). Ut försvinner drillen, in kommer experimentlustan. Ut ryker (bokstavligen) inhyrda flygplan, in kommer egna (de ryker de också).

Och in kommer nya klubbar med egna fält, egna instruktörer, egen utrustning – och egna idéer om vad som är bra och vad som inte är det.

Inte nöjd med skärmen? Piece of cake. Skär upp ett nytt hål och förslut kanterna med cigarettändaren.

Jobbigt packa långa linor? Korta dem då.

forts. på sida 26 →

Ordföranden i SFF genom åren

55 - 62	Olle Falkerheim
62 - 64	Curt Håkansson
64 - 65	Sven Sterneld
65 - 68	Georg von Boisman
68 - 70	Hans Ulrik von der Esch
70 - 71	Sonny Hellberg
71 - 78	Göran Lilja
78 - 79	Hilding Fixell
79 - 84	Bengt Eric Fonsell
84 - 86	Claes Ljunggren
86 - 87	Olle Håkansson
87 - 88	Göran Lilja
88 - 89	Martin Särnberger
89 - 91	Farida Fahmy
91 - 94	Roland Bäcklin
94 - 01	Bo Olsson
01 -	Arne Nilsson

Om årtalen: Ordföranden tillträder omedelbart efter val på årsmöte (riksstämman). Denna hålls på senvintern. Ordföranden sitter under två kalenderår, de som visas ovan.

Fotot som 1967 gav världen en bild av vad fallskärms hoppning egentligen var: kul men kanske inte helt tillförlitligt. Så såg allmänheten på hoppning många år framåt. Tidningen Se (då en seriös reportagetidning med en upplaga på cirka 200 000 ex) lånade ut en motordriven Nikon F1

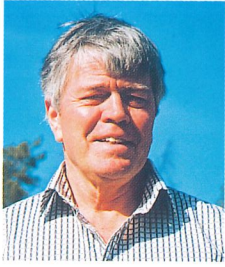
(cirka sex kg) till Hans Stennek (B-6 med mera) som tog den i handen.

"Hur själva fotograferingen skulle gå till hade varken jag eller någon annan en aning om" minns han idag. Framför kameran Anders Wimmerstedt, en av de tunga pojkarna vars seriösa meriter inte kan ifrå-

gasättas. Bildreportaget lades ut på åtta sidor och såldes världen runt. Fotona, felaktigt krediterade med den kameradisponerande Se-fotografen (varken Stennek eller Wimmerstedt fick en krona för besväret), belönades med pris för "årets bild" i kategorin sportcollage. Foto Hans Stennek

Foto Anders Bursell

Göran Lilja är den ende som suttit ordförande i två omgångar: "På min tid var grundläggande bestämmelser just grundläggande."

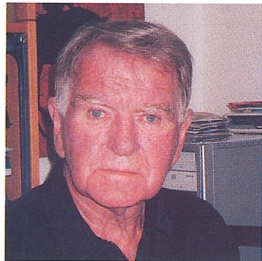
Ordföranden minns III

"Jag hoppade ut först men landade sist!"

Den 27 mars 1969 gjorde Göran Lilja, då ordförande i Aros, sitt utbildningshopp nr 5. Det var det allra första hoppet på Johannisbergs Flygplats och även FKA:s första hopp med egen hopplista. Hoppmästaren, Olof Jonasson (nu hedersmedlem i klubben) hade glömt streamer, så han kastade av en del av sin träningsoverall istället. Det blev inte så lyckat.

"Det fanns en stor sparbanksek på Johannisberg, och i den landade jag. Där blev jag hängande", berättar Göran som var med om att starta FKA innan han gjort sitt första hopp. Göran Lilja, ordförande 1971-78 och 1987-88

Foto Anders Bursell

Bengt Eric Fonsell som ordförande i SFF i hockeyfrilla 1979 (t h), och med för uppdraget som Executive Director i FAI idag mer lämplig frisyr (ovan).

"Vi slet för och slets hårt av att skapa våra egna bestämmelser", berättar NC Åke Almgren ("NC-Åke" i allas mun), RI i början av 70-talet och den förste helt civilt utbildade på posten. "Å ena sidan hade vi trycket från alla hoppare att modernisera och liberalisera sporten. Å andra sidan hade vi Luftfartsverket. Om de inte hade förtroende för att vi klarade av att hantera vårt ansvar kunde de med ett klubbslag ta ifrån oss vår frihet."

Samtidigt åkte de första svenskarna till USA. Vissa var synnerligen seriösa, som Jonas Wallberg vars satsning belönades med 12e plats i precision på VM 1972. Andra var det kanske inte. Pannbandseran inleddes.

"Förutom att försöka styra den ibland något anarkistiska verksamheten hade de tio klubbar som fanns mycket att göra med att bygga baracker, skaffa utrustning, fixa flygplan", minns Göran Lilja, ordförande.

"På central nivå slogs vi med ungefär samma saker då som nu: bullerproblem, fältproblem, ekonomiska problem, lufttrumsproblem. Vi förhandlade med myndigheter och med grannar på fälten. Alla reagerade när det kom något nytt, och ett fallskärmsplan är så enkelt att se, det är ju det enda det ramlar folk ur".

Vägs ände

När 70-tal övergick i 80-tal nådde hippie-eran vägs ände. Under en sexton-månadersperiod slog åtta personer ihjäl sig (och detta vid en hoppvolym bara en fjärdedel av dagens, det skulle motsvara en dödsolycka varannan helg nu) samtidigt som felfunktionsfrekvensen nästan fördubblades.

"Base-hoppningen var värst", säger Bengt Eric Fonsell som tagit över som ordförande.

I Sverige klev man av från antenner, vilket innebar skadegörelse och överkan, allmänt åtal att vänta. Två finnar testade Kaknästornet på bästa familjebesökstid – för lågt = 50% mortalitet, stora rubriker. I Norge avled två militära räddare när deras helikopter gick in i Trollveggen medan de försökte plocka upp en strand-satt hoppare.

"Vi fick press från svenska myndigheter och framför allt från det norska förbundet. Där hotade militären med att säga upp samarbetet, och eftersom praktiskt taget alla norska klubbar hoppade på militära fält hade det inneburit nedläggning för dem".

Slutet på denna hippie-era kom med en dödsolycka 1981. Utredningen visade att knappt ett enda papper var i ordning.

"Fallskärmssverige har de bestämmelser de är förtjänta av", muttrade Luftfartsinspektionens Göran Svensson då också vice ordförande i SFF (!), och tydli-

gare kunde det inte sägas: tar inte ni ansvar för er verksamhet så gör vi det åt er.

Bättre vi gör det själva än de åt oss, resonerade SFF ungefär.

"Fortsätt flyg!"

En kall vårdag uppe i Tierp (cirka 1964) skulle Rickard Henrysson vara hoppmästare, vi var två elever och Rickard i en Cessna 172. När vi hade kommit upp på 1800 meters höjd så aviserade piloten att flygplanet hade fått isbildning på vingarna så han ville gå ner på en lägre höjd. Rickard svarade då piloten "fortsätt på samma höjd, vi är ju nästan på final! Vi hoppar när vi är vid uthoppspunkten!"

Sagt och gjort.

"Som elev kändes det lite vanskligt men senare under mina år med Rickard så inser man det inte finns mycket som stressar honom," minns Tony Månson.

Vadan RI, Claes Ljunggren, sätter hoppstopp på varenda hoppare, varenda klubb, varenda rigg, varenda instruktör och flygplan och pilot och vartenda fält tills nödiga handlingar presenterats.

"Det var allvar, bokstavligen blodigt allvar", minns Claes så här efteråt. "Olyckan var kulmen på en lång lång utveckling. Base-hoppning, hopp utan hjälmar, egenhändigt modifierade riggar, hopp med icke godkända system (då dog fyra i samma olycka), jag minns inte allt. Vi måste bryta trenden. Beslutet i styrelsen var enhälligt. Hit men inte längre! Jag hade dessutom personliga skäl. Att

Administratörernas

Hall of Fame

Följande personer är, eller var under sin livstid, hedersmedlemmar i SFF:

Nils Ivar Carlborg (hedersordförande)
Olle Falckerheim
Oskar Norman (†)
Hans Söderberg
Curt Håkansson (†)
Sonny Hellberg
Göran Lilja
NC Åke Almgren
Bengt Eric Fonsell

Claes Ljunggren, RI, hade fullt upp i början av 80-talet. Landningen från 70-talet.

som RI kontakta anhöriga och försöka förklara att det ibland faktiskt var slarv som kostat deras son, dotter, syskon, far eller mor livet. Det var inte lätt.”

(Sådana här smällar i bordet kom också 1993, efter den första och hittills enda låg-sväng-olyckan med dödlig utgång, och 2001, om än inte av samma kaliber, så inbilla dig aldrig att SFF:s egenstyrning är helig och av gud given. Jo kanske. Men gud stavas ”Luftfartsinspektionen” och han är som beaktant allsmäktig.)

Papper, papper. Administration, administration. Men händelsen visar också tydligt hur viktigt det oglamorösa pärmvändandet alltid varit för den enskilde hopparens verksamhet.

”Rätten och packen!”

Claes Ljunggren och hans efterträdare Magnus Kramer och sedermera Ulla-Stina Östberg (som själv omkom i en base-olycka) satte ner foten så det skakade i gruset i varenda grop på vartenda hoppfält landet runt, ungefär som vid en medvindsländning på 60-talet. Reaktionen lät inte vänta på sig. Base-hopparna gick under jorden och i SFS kunde man läsa insändare på temat ”vi och dom”. En av de argaste kritikerna, Martin Särnberger, blev förresten senare förbundsordförande.

forts. på sida 28 →

Ofrivilliga frivilliga

SFF och det militära har alltid varit som ler och långhalm. I början var, som den observante läsaren förhoppningsvis noterat, verksamheten helt och hållet beroende av det militära stödet. Ibland tog det sig synnerligen kreativa uttryck:

- När tre (officerare) i SFF 1956 ville få ledigt med fullt löneavdrag för att på egen bekostnad åka till VM i Moskva som observatörer beordrades de istället dit i tjänsten – med både lön och traktamente.
- 1966 bifölls en ansökan om inträde i frivilligsfären med villkor att SFF:s medlemmar skulle medverka vid jägarsoldaters (inte bara FJSare) stridsutbildning. Där gick gränsen, ansåg SFF och avstod. Fallskärmar ja, kulsprutor och handgranater nej.
- 1981 föreslog chefen för armén att 25 frivilligorganisationer, bland annat SFF, skulle uteslutas av ekonomiska skäl. På sätt som inte närmare bör beskrivas övertalade SFF departementet att explicit undanta SFF (som ett av fem) från listan. Nu gick det aldrig så illa för de resterande, men det är en annan historia.

1965 lyckades SFF, under ordförandeskap av översten (!) Georg von Boisman, få till stånd ett ”kungabrev” vari SFF vad gäller lån av kronans materiel likställdes med frivilligorganisationer.

Först 1970 blev SFF fullvärdig frivilligorganisation, och därvid har det förblivit. Dock med eviga gny och gno från alla parter. SFF har tackat för pengarna – de har sedan dess bekostat bland annat instruktörsutbildningen, tidvis alla porton med mera.

Hopparna har varit avvaktande till exempelvis åtaganden vid militära övningar – men älskat bland annat Hercules-boogiena.

Och militären har undrat varför SFS inte skriver mer om säkerhetspolitik.

Det kan man ju fråga sig.

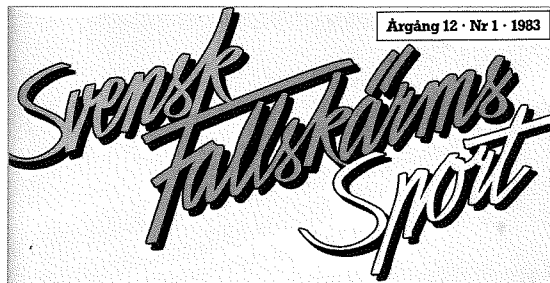
Foto Anders Høglundson

Tidningen - kittet?

Så tidigt som 1960 gav SFF ut en medlemstidning – ”SFK Nytt”. Redan det första numret var två månader försenat när det landade i brevlådorna med ”Gnistan” Sven (Sterneld) som redaktör. Han presenterar sig som ”legoknekt”. Det är en enkel historia, maskinskriven text utan bilder. Bladet avsomnade stillsamt 1966 efter 16 nummer.

Efter en paus på sex år kom första numret av Svensk Fallskärmsport i februari 1972. Tidningen har sedan dess – med ett och annat hack i utgivningsplanen – nått medlemmarna med runt fyra nummer om året, de senare sex.

Fram till mitten av 90-talet var tidningens kvalitet ett uttryck för de ideellt arbetande redaktörernas personliga ambitioner och kunskande. Sedan dess är den mer professionellt producerad; en spegling av SFF:s insikt om dess betydelse.

SFK nytt

Nr 3 1982

Genom alla år har SFS haft blott fyra huvuden. Det första (ovan) pryddes av samma bild, nummer efter nummer. Därefter kommer versionen 72-82 (överst till vänster), sedan 83-99 och underst dagens version.